

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Нечипорук Оксани Василівни
за темою: «Формування інструментарію реалізації інвестиційної політики
держави в Україні», яка подана на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

1. Актуальність теми дослідження та зв'язок з науковими програмами, планами, темами

В умовах подальшого соціально-економічного розвитку України пріоритетним напрямом державного регулювання економіки країни та її регіонів стає виважена інвестиційна політика. Метою інвестиційної політики є використання всіх можливих вітчизняних і міжнародних джерел фінансування, серед яких саме іноземні інвестиції повинні стати обов'язковою складовою і впливати на економічне зростання країни. В Україні існує нагальна потреба в інвестиціях для спрямування їх у реальний сектор економіки, що викликана недостатністю власних фінансових ресурсів. Інвестиції не тільки забезпечують економічне зростання країни та її регіонів, але й підіймають економіку на новий рівень ефективності, впроваджуючи нові технології, ноу-хау, передовий досвід організації виробництва та управління. Державна політика залучення іноземних інвестицій визначається як один із основних факторів, що впливає не тільки на ефективність економічного зростання, але й на зміст і форми входження України у світову економічну спільноту.

Більшість досліджень за обраною О. В. Нечипорук тематикою пов'язано з обґрунтуванням доцільності залучення іноземних інвестицій в економіку України та необхідності створення для них привабливих умов. Методологія сучасної економіки дозволяє вирішувати комплекс складних питань щодо інвестиційної діяльності в країні та її регіонах, але вирішення тих, що пов'язані з формуванням інструментарію інвестиційної політики, мають фрагментарний характер. Однією з невирішених актуальних проблем є недостатня розробленість теоретико-методологічних і практичних положень щодо розробки організаційно-економічного забезпечення формування інструментарію державної інвестиційної політики, до якого доцільно віднести заходи організаційного і економічного характеру, інструментарій

стимулювання інвестиційної діяльності, науково-теоретичне обґрунтування концепції залучення інвестицій у різні види економічної діяльності, а також науково-методичні і практичні засади удосконалення механізму залучення іноземних інвестицій в економіку держави. Потребують подальшої розробки теоретичні підходи, спрямовані на максимальне використання можливостей внутрішнього потенціалу країни та її регіонів для активізації інвестиційної діяльності в умовах світової пандемії.

Необхідність розвитку теоретико-методологічних основ і методичного супроводження процесу формування ефективного інструментарію інвестиційної політики держави щодо залучення вітчизняних та іноземних інвестицій диктуються сучасними умовами політичного і соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, а також світовими інтеграційними процесами. Визначення ефективних напрямів залучення інвестицій, розвиток методології та дослідження практичного досвіду реалізації інвестиційної політики на основі залучення іноземних інвестицій розглядаються як важлива науково-прикладна проблема, що потребує поглибленого вивчення національних та регіональних аспектів інвестиційної діяльності.

Актуальність окреслених теоретичних, методичних і прикладних питань формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в умовах поглиблення інтеграційних процесів визначили мету, завдання та зміст дисертаційної роботи О. В. Нечипорук.

Отже, дисертаційне дослідження, яке присвячене обґрунтуванню та розробці теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в Україні, є актуальним і своєчасним.

Дисертація виконана у відповідності до планів науково-дослідних робіт Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, а саме: у ході виконання дослідження за темами «Концепція управління в умовах транзитивної економіки» (2005 р., ДР № 0105U003089) – розглянуто стан фондового ринку України та сформовано аналітичну базу; «Розроблення теоретико-методичного забезпечення управління підприємством та його підсистемами» (2006 р., ДР № 0106U005741) – здійснено оцінку вартості цінних паперів, розглянуто класифікацію їх видів, розроблено концептуальні підходи до оцінки цінних паперів, систематизовано види та методи оцінки вартості, досліджено моделі аналізу цінних паперів; госпдоговірної науково-дослідної роботи ТОВ «УСК-

КОНСАЛТИНГ» за темою «Методичні засади гармонізації взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем» (2017 р., ДР № 0117U000428) – зроблено оцінку інвестиційної привабливості підприємств-емітентів та їх акцій на основі фундаментального аналізу. Дисертаційна робота пов’язана з планом наукових досліджень Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України при проведенні на ініціативній основі науково-дослідної роботи за темою «Стратегування економічної політики для України» (2016-2018 рр., ДР № 0116U006999) – розроблено пропозиції щодо формування інструментів реалізації інвестиційної політики держави.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Основні положення, авторські підходи, висновки та рекомендації, які змістовно розкрито в дисертації О. В. Нечипорук, є належним чином обґрунтованими та достовірними.

Дисертаційна робота має логічну побудову, її автор системно підійшла до постановки наукового завдання, формулювання мети роботи, завдань, об’єкту та предмету, коректно обрала методи дослідження.

Теоретичною та методологічною основою дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, діалектичний підхід до визначення сутності ключових категорій та їх взаємозв’язків, методологічні і методичні результати, викладені у наукових працях вітчизняних і закордонних учених стосовно питань, що складають предмет дисертаційної роботи.

Під час роботи над дисертацією та досягнення поставленої мети дослідження було використано різноманітні загальнонаукові та спеціальні методи. За допомогою теоретичного узагальнення автором було встановлено економічний зміст поняття «інвестиційна політика». О. В. Нечипорук у дисертаційній роботі застосувала кореляційно-регресійний аналіз при формуванні системи для встановлення взаємозв’язку між формами інвестицій, при візуалізації емпіричних даних і схематичного представлення основних теоретичних і прикладних положень дисертаційного дослідження застосовано графічний метод, таксономічний аналіз сприяв встановленню рівня соціально-економічного розвитку адміністративних територій у державі, для визначення спільних ознак інвестиційної привабливості адміністративних областей України автор використала кластерний аналіз, крім цього було застосовано теорію логіки, абстрактно-логічний метод та структурно-логічний аналіз.

Представлені автором наукові результати мають високий ступінь

обґрунтованості, що підтверджується узагальненням великої кількості фундаментальних праць вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, використанням значного масиву аналітичної та статистичної інформації міжнародних рейтингів, вітчизняних та міжнародних організацій, достатньою апробацією одержаних результатів та застосуванням їх у навчальному процесі кафедри менеджменту та бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні «Теорії управління», а також у практичній діяльності таких установ та організацій, як: Регіональне відділення Всеукраїнської громадської організації «Український союз промисловців і підприємців» Об'єднання промисловців і підприємців Харківської області (довідка № 343/1/2 від 15.09.2020 р.); відділ проблем науково-технічного і економічного прогресу регіону Північно-Східного наукового центру НАН і МОН України (довідка № 01-06/69 від 09.09.2020 р.).

Об'єкт, предмет та завдання дослідження послідовно і структурно узгоджені, відповідають визначеній автором меті. Отримані результати апробовані на науково-практичних конференціях, у тому числі на міжнародних.

Усе вищевикладене дає підставу зробити висновок, що виконана робота є логічно завершеним кваліфікаційним дослідженням, яке характеризується достатньою обґрунтованістю підходів до розкриття теми та вирішення завдань, що дало змогу автору зробити обґрунтовані висновки.

3. Аналіз публікацій автора за темою дисертації

За результатами наукових досліджень автором опубліковано 20 наукових праць, загальний обсяг яких складає 10,81 ум. др. арк., особисто автору належить 10,81 ум. др. арк., а саме: 3 розділи – у колективних монографіях, 12 статей – у наукових фахових виданнях (з них 3 статті – у наукових фахових виданнях України, 4 статті – у наукових фахових виданнях інших держав та 5 статей – у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз), 5 публікацій за матеріалами конференцій. Фахові публікації дисертанта мають достатньо широку географію (м. Варшава, м. Київ, м. Одеса, м. Полтава, м. Прага, м. Софія, м. Суми, м. Тернопіль, м. Торунь, м. Харків, м. Хмельницький). Публікації та автореферат в повній мірі відображають зміст дисертаційної роботи. Аналіз публікацій автора дозволяє зробити висновок про повноту викладення основних наукових положень дисертаційного дослідження в науковій літературі. Кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук згідно з вимогами

4. Наукова новизна дисертаційної роботи

У дисертаційній роботі О. В. Нечипорук сформульовано та обґрунтовано низку положень, висновків, пропозицій, які відзначаються науковою новизною та мають практичну спрямованість. Наукові положення сформульовані автором самостійно й відображають особистий внесок дисертанта в розвиток економічної науки. Найбільш вагомими результатами, які містять наукову новизну дослідження, вважаємо наступні:

1. Під час виконання дисертаційного дослідження автором удосконалено аналітичний аспект в процесі визначення взаємозв'язку різних джерел інвестування та обсягів реалізованої продукції за видами економічної діяльності, результати якого дають право стверджувати про неефективність впровадження деяких інвестиційних джерел, що, в свою чергу, може сприяти усуненню дисбалансу в інвестуванні задля рівномірного економічного розвитку держави (стор. 197-221).

2. Важливим здобутком автора стало визначення напрямів інвестиційної політики держави, орієнтуючись на специфіку її адміністративних територій шляхом удосконалення методичного підходу, який передбачає об'єднання за спільними ознаками адміністративних областей країни, вибір типопредставника та побудову моделей впливу різних джерел інвестування на певні види економічної діяльності обраної групи регіонів, що дозволяє вносити корективи в інвестиційні пріоритети залежно від економічного стану (стор. 246-257).

3. У дисертаційній роботі вдало розвинуто методичний підхід до визначення інвестиційного стану країни у регіональному розрізі, ґрунтуючись на багатофакторних моделях, що доводять наявність кореляції між показником обсягів реалізованої продукції та обсягами внутрішніх, зовнішніх, іноземних інвестицій, що сприятиме формуванню аналітичної бази для прийняття рішень стосовно інвестиційної привабливості економіки України (стор. 221-246).

4. Цікавим з наукової точки зору є розвиток питання класифікації інструментів інвестиційної політики держави шляхом виокремлення засобів опосередкованого впливу, що дозволило автору узагальнити та систематизувати інструментарій державної інвестиційної політики у регіональному та галузевому розрізах (стор. 168-185).

5. Логічним та послідовним продовженням став розвиток організаційного підходу до вибору інструментарію державної інвестиційної політики, орієнтуючись при цьому на світовий досвід впровадження

інвестиційної політики різних держав, та подальше вивчення питання доцільності впровадження таких світових практик в Україні (стор. 30-121; 157-168).

6. У дисертаційні роботі подальшого розвитку набуло дослідження поняття «інвестиційна політика держави» шляхом теоретичного узагальнення вже існуючих наукових трактувань, результатом якого є авторське представлення поняття як важливої складової економічної політики, яке доцільно розглядати як комплекс взаємопов'язаних цілей та пріоритетів розвитку інвестиційної сфери, а також сукупність заходів, методів та інструментів їхньої реалізації, направлених на забезпечення інвестиційної привабливості регіонів та країни в цілому (стор. 138-157).

Науковим положенням, висновкам та рекомендаціям дисертації властиві відмінності від існуючих наукових розробок, які полягають, насамперед, у системності вивчення досліджуваних умов та аспектів вдосконалення процесів формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в Україні.

Одержані автором наукові результати є її особистим внеском у вирішення важливого наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні та розробці теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в Україні.

5. Оцінка змісту та завершеності дослідження

Дисертація виконана за логічно сформованою структурою, що підпорядкована конкретним завданням дослідження згідно поставленої мети. Робота є цілісно завершеною та збалансованою за обсягами, включає вступ, взаємопов'язані між собою три розділи з відповідними висновками, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

У вступі дисертації обґрунтовано актуальність теми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету і завдання дослідження, об'єкт і предмет; викладено методи, що застосовано; обґрунтовано наукову новизну і практичне значення одержаних результатів та виділено особистий внесок дисертанта в їх розробку; наведено результати апробації досліджень та їх впровадження в економічну практику.

У першому розділі роботи узагальнено теоретичні основи та систематизовано основні нормативні акти регулювання інвестиційної діяльності в Україні (стор. 30-50). Визначено недоліки регулювання та заходи удосконалення системи правового регулювання в Україні з метою покращення інвестиційного клімату в Україні та врегулювання нормативно-

правового законодавства, що сприятиме залученню інвестицій в Україну, проаналізовано сучасний стан та проблеми реалізації інвестиційної політики України. Зокрема, сформовано на основі офіційних даних Держстату України діаграму розподілу освоєних капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності, що дозволило обґрунтувати існуючі проблеми в інвестиційній політиці держави та доцільність заходів удосконалення інвестиційної діяльності. В контексті аналізу сучасного стану інвестиційної політики України проаналізовано обсяг капітальних інвестицій в Україні протягом останніх десяти років, а також капітальні інвестиції за видами діяльності, досліджено джерела капітальних інвестицій за джерелами інвестування за 2010-2019 роки. В економіці України основним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал все ж таки залишаються власні кошти підприємств та організацій. Ще одним джерелом фінансового забезпечення інвестиційної діяльності є кошти іноземних інвесторів. В Україні існує проблема залучення в національну економіку фінансових ресурсів з інших країн, проаналізовано капітальні інвестиції за видами діяльності та визначено, які види діяльності є більш привабливими для інвесторів, а також досліджено причини зниження темпів приросту капітальних інвестицій в основний капітал у всіх галузях, що звісно відображалось негативно на економічному стані України, проаналізовано розподіл капітальних та прямих інвестицій по регіонах за період 2010-2019 років. Розглянуто основних інвесторів України, визначено частку основних країн-інвесторів в економіці України. Проаналізовано прямі іноземні інвестиції в економіці України за видами діяльності за 2010-2019 роки, розглянуто світовий досвід формування інвестиційної політики держави та інвестиційної привабливості економіки, що дозволило визначити досвід яких країн становить особливий інтерес для України (стор. 50-94), а також досліджено інструменти інвестиційної політики держави, які використовуються в економічно розвинених країнах, що дало можливість виділити універсальні та специфічні інструменти (стор. 94-121).

У *другому розділі* роботи узагальнено та систематизовано теоретичні підходи до визначення змісту поняття «інвестиційна політика держави» та розкрито основні властивості (стор. 138-157). Досліджено систему основних факторів, які мають вплив на формування інвестиційної політики держави, запропоновано методичний підхід до визначення та узагальнення складових механізму розробки і реалізації інвестиційної політики, розглянуто модель формування інвестиційної політики, яка, на відміну від існуючої, містить макро-, мезо- та мікро-рівень, що дозволяє оцінити вплив інвестиційної політики на інвестиційну активність вітчизняних та іноземних інвесторів та

на інвестиційну привабливість підприємств, регіонів та держави в цілому (стор. 157-168). Класифіковано інструменти державної інвестиційної політики, виокремлено інструменти опосередкованого впливу, зокрема: прискорену амортизацію, кредитні пільги, регуляторні заходи на ринку інвестицій та фондовому ринку, що дало змогу узагальнити та систематизувати інструментарій інвестиційної політики держави у регіональному та галузевому розподілі, розглянуто організаційний підхід до вибору інструментарію інвестиційної політики держави, який, на відміну від існуючих, узагальнює основні аспекти формування та реалізації інвестиційної політики держави в країнах світу, що дозволило проаналізувати та узагальнити інструменти інвестиційної політики держави і розподілити їх на універсальні та специфічні, а також визначити досвід яких країн доцільно імплементувати у практику в Україні (стор. 168-185).

У *третьому розділі* роботи запропоновано методичний підхід до визначення інвестиційного стану у регіональному розрізі, який, на відміну від існуючого, ґрунтується на багатофакторних моделях, що доводять наявність кореляції між показником обсягів реалізованої продукції та обсягами внутрішніх, зовнішніх, іноземних інвестицій, що сприятиме формуванню аналітичної бази для прийняття рішень стосовно інвестиційної привабливості економіки України (стор. 197-221), визначено вплив інвестиційних інструментів на економічні результати за видами економічної діяльності в регіонах України, що дасть змогу уникнути дисбалансу в інвестуванні (стор. 221-246). Запропоновано методичний підхід до визначення напрямів інвестиційної політики держави, виходячи зі специфіки її адміністративних територій, вибрано типопредставника кожної групи та побудовано моделі впливу різних джерел інвестування на певні види економічної діяльності для обраної групи регіонів, що дає змогу корегувати інвестиційні пріоритети в залежності від стану економіки, та з метою обґрунтування доцільності прийняття рішень щодо інвестиційної привабливості економіки України сформовано відповідну аналітичну базу (стор. 246-267).

6. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи

1. Автором наведено динаміку показника індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту (табл. 1.7, стор. 70-71 дисертації), але у подальшому дослідженні він не використовується, натомість перевагу віддано обсягам реалізованої продукції. Отже, такий підхід здобувача до вибору результативної ознаки адміністративної території потребує

додаткового пояснення та наведення відповідних аргументів.

2. Дисертантом представлено американську та японську моделі інвестиційної політики держави (стор. 98-102 дисертаційного дослідження), але залишилось поза увагою питання доцільності їх імплементації в економічну систему України.

3. Автором запропоновано теоретичну модель формування концепції інвестиційної політики на трьох рівнях економічної системи держави, яка містить блок «Визначення мотивації іноземних інвесторів» (стор. 145 дисертації), але цей важливий етап формування інструментарію реалізації інвестиційної політики не знайшов відображення у роботі.

4. Здобувачу необхідно було б більше уваги приділити прикладним аспектам впровадження у практику виокремлених додаткових принципів державного інвестиційного регулювання (табл. 2.1, 2.2, стор. 161-165 дисертаційної роботи).

5. Поза межами дисертаційного дослідження автора залишилось питання практичної доцільності виокремлення інструментів опосередкованого впливу у процесі реалізації інвестиційної політики держави (стор. 174-176 дисертації).

6. Дискусійною є запропонована дисертантом схема механізму реалізації інвестиційної політики держави, оскільки склад зазначених форм, а саме: умови, пряма участь держави, непрямі форми, розширення джерел фінансування та інші форми, потребують конкретизації та уточнення формулювань (рис. 2.6, стор. 183 дисертаційного дослідження).

Проте зазначені недоліки не знижують наукової і практичної цінності результатів дослідження, яке відповідає основним вимогам щодо кваліфікаційних робіт даного рівня в Україні, та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації О. В. Нечипорук.

7. Загальний висновок

Оцінюючи в цілому дисертаційну роботу Нечипорук Оксани Василівни «Формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в Україні» з урахуванням позитивних її аспектів, дискусійних положень та зауважень, можна стверджувати, що вона є завершеною кваліфікаційною науковою працею, має свою внутрішню логіку, характеризується єдністю змісту, виконана особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису і присвячена вирішенню актуального наукового завдання, що полягало у визначенні теоретичних аспектів, розробці науково-методичних і практичних рекомендацій щодо формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави.

Теоретичне та практичне значення є доведеним і не викликає сумніву. Поставлені в роботі завдання виконані, мету досягнуто. Дисертаційна робота оформлена з урахуванням вимог Державних стандартів України. Автореферат дисертації розкриває основні її положення, ідеї та висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота на тему «Формування інструментарію реалізації інвестиційної політики держави в Україні» відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій, пп. 9, 11, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами та доповненнями, а її автор – Нечипорук Оксана Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансових технологій
і підприємництва

Сумського державного університету
Міністерства освіти і науки України



Л. Л. Гриценко

Підпис Л.Л. Гриценко засвідчую.

Вчений секретар



А.І. Рубан

